

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกร อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
FACTORS AFFECTING INFORMAL DEBT OF FARMERS IN DOKKHAMTAI, PHAYAO

กานต์พิชชา กองคนขวา¹ วรัญญา น้อมเศียร¹ สุชาดา หาญรักษ์¹ วนิดา อ่องจำปา¹ และ กุลภัสสรณ์ น้อยเมือง¹
¹คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Guntpishcha Gongkhonkwa¹ Waranya Nomsian¹ Suchada Hanruk¹ Wanida Ongchampar¹
and Kunlaphatsorn Noimuang¹

¹School of Management and Information Sciences, University of Phayao

(Received: May 17, 2020; Revised: May 31, 2020; Accepted: June 11, 2020)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย ซึ่งได้ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากเกษตรกรจำนวน 374 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก สำหรับสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลวิจัยจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรจะสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) อายุ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีผลต่อหนี้นอกระบบ 2) รายได้จากการเกษตร รายได้นอกการเกษตร ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร มีผลต่อหนี้นอกระบบ 3) สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน บุคคลภายในครัวเรือน บุคคลภายนอกครัวเรือน และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร มีผลต่อหนี้นอกระบบ

คำสำคัญ: หนี้นอกระบบ, การกู้ยืม, เกษตรกร

ABSTRACT

The objective of this research was to empirically investigate factors affecting the informal debt among farmers in Dokkhamtai, Phayao. To achieve research objective, the researchers used a questionnaire survey and conducted from 374 farmers selected by convenience sampling. Statistical methods used were descriptive statistics: frequency, percentage, mean, standard deviation; and inference statistic: multiple regression analysis.

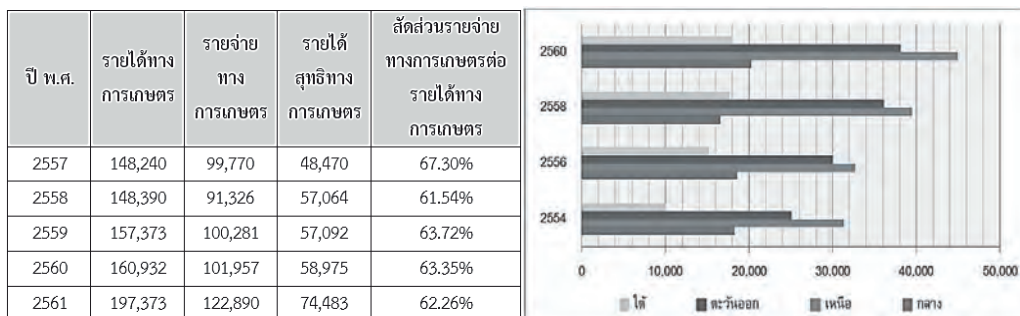
The empirical evidence from the multiple regression analysis could be summarized as follows. 1) Gender and number of household members, appeared to be an effect on informal debt. 2) Variability in agricultural income, non-farm income, and agricultural expenses played an important role in explaining the changing of informal debt. 3) Economic situation, members of household, persons outside household and technology development provided sufficient evidence that affecting informal debt.

Keywords: Informal Debt, Borrowing, Farmers

บทนำ

สภาวะหนี้สินของภาคการเกษตรที่ได้แพร่กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทย ถือเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการก่อหนี้ถือเป็นเรื่องที่ยากแต่การหลุดพ้นจากหนี้กลับถือเป็นสิ่งที่ยากกว่า และเมื่อเกิดการก่อหนี้ครั้งแรกก็จะทำให้มีการก่อหนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ต่อไป ซึ่งเป็นการพอกพูนหนี้สินและเป็นการซ้ำเติมสภาพคล่องของบุคคลให้ลดลงไปด้วย ทั้งนี้หากกล่าวถึงความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของกลุ่มเกษตรกรก็จะพบว่า มีเกษตรกรบางส่วนที่ยังคงพึ่งพาเงินทุนจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ ผ่านเครือข่ายที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับครอบครัว เพื่อน และเพื่อนบ้าน (Caudell et al., 2015) เนื่องจากการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินถูกจำกัด (Pham & Lensink, 2007) หรือในบางกรณีก็จะเป็นการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบพร้อมกัน (Madestam, 2014) ดังนั้นธุรกิจเงินกู้นอกระบบ จึงมีอัตราดอกเบี้ยสูงและมีลูกค้ำมาใช้บริการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การกู้ยืมนอกระบบมักจะมีการเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยที่สูง ซึ่งส่งผลทำให้ผู้กู้ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายด้านอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินกว่าอัตราที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ ดังนั้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทางภาครัฐบาลจึงเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการกู้ยืมนอกระบบ โดยให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐดำเนินการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ ด้วยการให้ประชาชนที่มีหนี้นอกระบบเข้ามาเป็นหนี้ในระบบแทน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ปรับปรุงโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูฐานะทางการเงินไปด้วย (ณัชพงษ์ สำราญ, 2560)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลสถิติด้านรายได้และรายจ่ายทางการเกษตรของเกษตรกรในประเทศไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 – 2561 จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี แต่ในส่วนของรายจ่ายก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ เช่นกัน ทั้งนี้เมื่อนำรายได้มาหักลบกับรายจ่ายที่เกิดขึ้นก็จะทำให้ทราบถึงรายได้สุทธิ ซึ่งจากสถิติข้างต้นจะเห็นว่า รายได้สุทธิที่เกิดขึ้นมีจำนวนน้อยหรือถ้าหากคิดเป็นเปอร์เซ็นต์จะมีตัวเลขที่ต่ำกว่า 40% ของรายได้ก่อนการหักรายจ่าย โดยสิ่งนี้อาจจะเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาเรื่องเงินทุนที่เกษตรกรจะนำไปใช้ในการทำการเกษตรในฤดูกาลถัดไปจนทำให้ต้องทำการกู้ยืมเงินนั่นเอง

ภาพที่ 1 ข้อมูลทางการเงินของภาคการเกษตร (หน่วย: บาท)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562)

นอกจากนี้จากภาพที่ 1 ซึ่งเป็นสถิติที่แสดงให้เห็นถึงจำนวนพื้นที่ใช้สำหรับการทำการเกษตรของเกษตรกรในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยจะเห็นว่าภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนพื้นที่ใช้ทำการเกษตรมากที่สุด และมีปริมาณพื้นที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งมีปริมาณพื้นที่สูงถึง 44,908 ไร่ ในปี พ.ศ. 2560 เมื่อเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีปริมาณพื้นที่เพียง 38,129 ไร่ ภาคกลางจำนวน 20,241 ไร่ และภาคใต้ จำนวน 17,887 ไร่ ทั้งนี้แนวโน้มของปริมาณพื้นที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวถือว่าเป็นสัญญาณที่ไม่ดีของภาคการเกษตร โดยหากไม่มีการบริหารจัดการเพื่อให้มีปริมาณพื้นที่ลดลงอาจจะส่งผลทำให้เกษตรกรมีพื้นที่พอกพูนขึ้นเรื่อยๆ จนไม่สามารถชำระหนี้ได้และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ของระบบของเกษตรกรในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัยคือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยประกอบไปด้วย 12 ตำบล คือ ดอกคำใต้ ดอนศรีชุม บ้านถ้ำ บ้านปิ่น ห้วยลาน สันโค้ง ป่าซาง หนองหล่ม ดงสุวรรณ บุญเกิด สว่างอารมณ์ และคือเวียง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 12,962 คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561) ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ทราบกลุ่มประชากรชัดเจนตามแนวคิดของ Krejcie & Morgan (1970) ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งจะทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 374 คน ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก โดยการกระจายการลงพื้นที่เก็บข้อมูลใน 12 ตำบล จนกว่าข้อมูลจะครบแล้วจึงยุติการเก็บข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบปลายปิด ซึ่งคณะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย เนื้อหา 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ โดยประกอบไปด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านรายได้และค่าใช้จ่าย เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 4 ข้อ โดยประกอบไปด้วย รายได้จากการเกษตร รายได้นอกการเกษตร ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร และค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในครัวเรือน

ตอนที่ 3 ข้อมูลการกู้ยืมนอกระบบ เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 1 ข้อ คือ จำนวนเงินกู้นอกระบบ

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น จำนวน 8 ข้อ ซึ่งระดับความคิดเห็นจะแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด (5) เห็นด้วยมาก (4) เห็นด้วยปานกลาง (3) เห็นด้วยน้อย (2) และเห็นด้วยน้อยที่สุด (1)

โดยการทดสอบเครื่องมือวิจัยคือ การนำแบบสอบถามไปทดลองแจกกับกลุ่มเกษตรกรนอกอำเภอดอกคำใต้ จำนวน 30 ชุด แล้วจึงนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการพิจารณา ค่า Cronbach's Alpha Coefficient ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.835 แสดงว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกันมาก (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำไปยื่นต่อผู้นำชุมชน พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างคร่าวๆ ทั้งนี้เมื่อได้รับการอนุญาตให้ทำการเก็บข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยจะขอความอนุเคราะห์ให้ผู้นำชุมชนประกาศเสียงตามสายเพื่อขอความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนในการให้ข้อมูลการวิจัย แล้วคณะผู้วิจัยจึงทำการเข้าไปสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามบ้านที่ละบ้าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ทั้งนี้การแปลผล ระดับคะแนนความคิดเห็นจะมีรายละเอียดดังนี้

คะแนน 4.21 – 5.00	คือ	เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน 3.41 – 4.20	คือ	เห็นด้วยมาก
คะแนน 2.61 – 3.40	คือ	เห็นด้วยปานกลาง
คะแนน 1.81 – 2.60	คือ	เห็นด้วยน้อย
คะแนน 1.00 – 1.80	คือ	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (51.10%) และเพศชาย (48.90%) โดยเมื่อแบ่งตามช่วงอายุจะพบว่าส่วนใหญ่มีอายุ 51 – 60 ปี (40.60%) รองลงมาคือ อายุ 41 – 50 ปี (26.30%) อายุมากกว่า 61 ปี (23.50%) อายุ 30 – 40 ปี (8.30%) และอายุน้อยกว่า 30 ปี (1.30%) ซึ่งมีสถานภาพส่วนใหญ่สมรส (80.50%) รองลงมาคือ โสด (8.80%) เป็นหม้าย (8.80%) หย่าร้าง (1.60%) และแยกกันอยู่ (0.30%) ในส่วนของระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (70.90%) รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น (17.90%) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช./ เทียบเท่า (6.70%) อนุปริญญา/ ปวส./ เทียบเท่า (4.00%) และปริญญาตรี (0.50%) ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3 คน (34.50%) รองลงมาคือ 4 คน (27.50%) มากกว่า 4 คน (19.80%) 2 คน (13.90%) และ 1 คน (4.30%)

2. ข้อมูลด้านรายได้และค่าใช้จ่าย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนรายได้จากการเกษตรน้อยกว่า 15,000 บาท (64.40%) รองลงมาคือจำนวน 15,000 – 30,000 บาท (24.90%) จำนวน 30,001 – 45,000 บาท (5.40%) จำนวนมากกว่า 75,001 บาท (3.20%) จำนวน 45,001 – 60,000 บาท (1.30%) และจำนวน 60,000 – 75,000 บาท (0.80%) ในส่วนของรายได้นอกการเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท (71.10%) รองลงมาคือจำนวน 5,001 – 10,000 บาท (19.30%) จำนวน 10,001 – 15,000 บาท (6.40%) จำนวน 15,001 – 20,000 บาท (1.60%) จำนวน 20,001 – 25,000 บาท (0.80%) และจำนวนมากกว่า 25,001 บาท (0.80%) สำหรับค่าใช้จ่ายพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนค่าใช้จ่ายทางการเกษตรน้อยกว่า 15,000 บาท (80.00%) รองลงมาคือจำนวน 15,001 – 20,000 บาท (15.00%) จำนวน 20,001 – 25,000 บาท (2.90%) และจำนวนมากกว่า 25,001 บาท (2.10%) สำหรับค่าใช้จ่ายการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนจะพบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 2,000 บาท (43.00%) รองลงมาคือจำนวนมากกว่า 3,001 บาท (31.00%) 2,001 – 2,500 บาท (18.20%) และจำนวน 2,501 – 3,000 บาท (7.80%)

3. ข้อมูลจำนวนหนี้สินนอกระบบ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนหนี้สินนอกระบบน้อยกว่า 50,000 บาท (83.80%) รองลงมาคือ จำนวน 50,001 – 100,000 บาท (8.00%) จำนวน 100,001 – 150,000 บาท (7.00%) จำนวน 200,001 – 250,000 บาท (0.60%) และจำนวนมากกว่า 250,001 บาท (0.60%)

4. ข้อมูลความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ระดับความคิดเห็น			
1. ด้านเศรษฐกิจ	Mean	S.D.	แปลผล
1) สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	4.182	0.8439	มาก
2) การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้ามีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	4.080	0.8596	มาก
3) การเพิ่มเงื่อนไขการกู้ยืมของธนาคารมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	3.679	1.0706	มาก
4) การเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตการเกษตรมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	4.043	0.9760	มาก
รวม	3.996	0.9375	มาก
2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	Mean	S.D.	แปลผล
1) รูปแบบการใช้ชีวิตมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	3.179	1.2841	ปานกลาง
2) บุคคลภายในครัวเรือนมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	3.019	1.2565	ปานกลาง
3) บุคคลภายนอกครัวเรือนมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	2.703	1.3181	ปานกลาง
4) การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตรมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ	3.511	1.2656	มาก
รวม	3.103	1.2811	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.996 ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายข้อคำถามจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม โดยเรียงลำดับได้ดังนี้คือ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (4.182) รองลงมาคือ การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้ามีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (4.080) การเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตการเกษตรมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (4.043) และการเพิ่มเงื่อนไขการกู้ยืมของธนาคารมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (3.679)

ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.103 ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายข้อคำถามจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตรมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (3.511) ในส่วนข้อคำถามที่เหลือกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับได้ดังนี้คือ รูปแบบการใช้ชีวิตมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (3.179) บุคคลภายในครัวเรือนมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (3.019) และบุคคลภายนอกครัวเรือนมีผลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (2.703)

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการตั้งสมมติฐานการวิจัย เพื่อใช้ในการค้นหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ซึ่งสามารถเขียนออกมาเป็นสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Equation) ดังต่อไปนี้

$$\text{INFD} = a + F(b_1) + \text{In}(b_2) + \text{Ex}(b_3) + \text{Ec}(b_4) + \text{Sc}(b_5)$$

โดยที่ INFD คือ จำนวนหนี้นอกระบบ a คือ ค่าคงที่ F คือ ปัจจัยส่วนบุคคล In คือ จำนวนรายได้ Ex คือ จำนวนค่าใช้จ่าย Ec คือ ด้านเศรษฐกิจ Sc คือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และ b_x คือ ค่าความชัน

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านปัจจัยส่วนบุคคล รายได้ และค่าใช้จ่าย

ตัวแปร		B	Std. E.	Beta	t	Sig.
ปัจจัยส่วนบุคคล (F)	Constant	1.304	0.305	-	4.247	0.000
	เพศ : F ₁	-0.046	0.086	-0.031	-0.540	0.590
	อายุ : F ₂	-0.099	0.049	-0.126	-2.042*	0.042
	สถานภาพ : F ₃	0.052	0.049	0.063	1.057	0.291
	ระดับการศึกษา : F ₄	0.015	0.054	0.016	0.271	0.786
	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน : F ₅	0.081	0.040	0.117	2.036*	0.043
Durbin-Watson = 1.381, DF = 5, R = 0.176, R ² = 0.031						
รายได้ (In)	Constant	1.240	0.086	-	14.355	0.000
	รายได้จากการเกษตร : In ₁	-0.094	0.045	-0.140	-2.075*	0.039
	รายได้นอกการเกษตร : In ₂	0.132	0.061	0.147	2.176*	0.030
Durbin-Watson = 1.393, DF = 2, R = 0.135, R ² = 0.018						
ค่าใช้จ่าย (Ex)	Constant	0.826	0.110	-	7.529	0.000
	ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร : Ex ₁	0.283	0.067	0.235	4.205*	0.000
	ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในครัวเรือน : Ex ₂	0.040	0.032	0.069	1.244	0.214
Durbin-Watson = 1.484, DF = 2, R = 0.257, R ² = 0.066						

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สมมติฐาน 1: ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบ

$$\text{INFD} = a + b_1 (F_1) + b_2 (F_2) + b_3 (F_3) + b_4 (F_4) + b_5 (F_5)$$

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน 1 พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบคือ อายุ (Sig. = 0.042, t = -2.042*) และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Sig. = 0.043, t = 2.036*) ทั้งนี้เมื่อนำมาเขียนสมการถดถอยจะสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{INFD} = 1.304 - 0.099 (F_2) + 0.081 (F_5)$$

จากสมการถดถอยจะเห็นว่า ทุกกลุ่มอายุมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหนี้นอกระบบ โดยเมื่อมีอายุที่เพิ่มขึ้นการเกิดหนี้นอกระบบจะลดลง 0.099 (ผลกระทบทางลบ) ถัดมาคือจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยเมื่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบเพิ่มขึ้น 0.081 (ผลกระทบทางบวก) ทั้งนี้ตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรของหนี้นอกระบบได้ร้อยละ 0.031 ส่วนที่เหลือเป็นปัจจัยอื่นที่ไม่ได้ทำการศึกษา

สมมติฐาน 2: ปัจจัยด้านรายได้มีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบ

$$\text{INFD} = a + b_6 (\ln_1) + b_7 (\ln_2)$$

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน 2 พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบคือ รายได้จากการเกษตร (Sig. = 0.039, t = -2.075*) และรายได้นอกระบบ (Sig. = 0.030, t = 2.176*) ทั้งนี้เมื่อนำมาเขียนสมการถดถอยจะสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{INFD} = 1.240 - 0.094 (\ln_1) + 0.132 (\ln_2)$$

จากสมการถดถอยจะเห็นว่า รายได้นอกระบบมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนอกระบบมากที่สุด โดยเมื่อยอดรายได้นอกระบบเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดนอกระบบเพิ่มขึ้น 0.132 (ผลกระทบทางบวก) รองลงมาคือรายได้จากการเกษตร โดยเมื่อยอดรายได้จากการเกษตรเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดนอกระบบลดลง 0.094 (ผลกระทบทางลบ) ทั้งนี้ตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรของนอกระบบได้ร้อยละ 0.018 ส่วนที่เหลือเป็นปัจจัยอื่นที่ไม่ได้ทำการศึกษา

สมมติฐาน 3: ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายมีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบ

$$\text{INFD} = a + b_8 (\text{Ex}_1) + b_9 (\text{Ex}_2)$$

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน 3 พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบคือ ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร (Sig. = 0.000, t = 4.205*) ทั้งนี้เมื่อนำมาเขียนสมการถดถอยจะสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{INFD} = 0.826 + 0.283 (\text{Ex}_1)$$

จากสมการถดถอยจะเห็นว่า ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร เป็นเพียงตัวแปรเดียวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนอกระบบ โดยเมื่อยอดค่าใช้จ่ายทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดนอกระบบเพิ่มขึ้น 0.283 (ผลกระทบทางบวก) ทั้งนี้ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายการผันแปรของนอกระบบได้ร้อยละ 0.066 ส่วนที่เหลือเป็นปัจจัยอื่นที่ไม่ได้ทำการศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ตัวแปร		B	Std. E	Beta	t	Sig.
เศรษฐกิจ (EC)	Constant	0.231	0.238		0.971	0.332
	สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน: Ec_1	0.103	0.062	0.114	1.657**	0.099
	การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้า: Ec_2	0.090	0.072	0.102	1.261	0.208
	การเพิ่มเงื่อนไขการกักตัวของธนาคาร: Ec_3	0.046	0.045	0.067	1.018	0.309
	การเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิตการเกษตร: Ec_4	0.021	0.058	0.027	0.353	0.724
Durbin-Watson = 1.415 , DF = 4, R = 0.248, $R^2 = 0.062$						
สังคมและวัฒนธรรม (SC)	Constant	0.719	0.123		5.849	0.000
	รูปแบบการใช้ชีวิต: Sc_1	-0.073	0.050	-0.127	-1.460	0.145
	บุคคลภายในครัวเรือน: Sc_2	0.282	0.058	0.488	4.849*	0.000
	บุคคลภายนอกครัวเรือน: Sc_3	-0.216	0.051	-0.389	-4.226*	0.000
	การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตร: Sc_4	0.155	0.041	0.261	3.765*	0.000
Durbin-Watson = 1.436, DF = 4, R = 0.363, $R^2 = 0.132$						

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.10

สมมติฐาน 4: ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบ

$$INFD = a + b_{10} (Ec_1) + b_{11} (Ec_2) + b_{12} (Ec_3) + b_{13} (Ec_4)$$

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน 4 พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบคือ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน (Sig. = 0.099, t = 1.657**) ทั้งนี้เมื่อนำมาเขียนสมการถดถอยจะสามารถเขียนได้ดังนี้

$$INFD = 0.231 + 0.103 (Ec_1)$$

จากสมการถดถอยจะเห็นว่า สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นเพียงตัวแปรเดียวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนอกระบบ โดยเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นจะส่งผลให้เกิดนอกระบบเพิ่มขึ้น 0.103 (ผลกระทบทางบวก) ทั้งนี้ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายการผันแปรของนอกระบบได้ร้อยละ 0.062 ส่วนที่เหลือเป็นปัจจัยอื่นที่ไม่ได้ทำการศึกษา

สมมติฐาน 5: ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการก่อกำเนิดนอกระบบ

$$INFD = a + b_{14} (Sc_1) + b_{15} (Sc_2) + b_{16} (Sc_3) + b_{17} (Sc_4)$$

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน 5 พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบคือ บุคคลภายในครัวเรือน (Sig. = 0.000, t = 4.849*) บุคคลภายนอกครัวเรือน (Sig. = 0.000, t = -4.226*) และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตร (Sig. = 0.000, t = 3.765*) ทั้งนี้เมื่อนำมาเขียนสมการถดถอยจะสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{INFD} = 0.719 + 0.282 (Sc_2) - 0.216 (Sc_3) + 0.155 (Sc_4)$$

จากสมการถดถอยจะเห็นว่า บุคคลภายในครัวเรือน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหนี้นอกระบบมากที่สุด โดยเมื่อมีบุคคลภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบเพิ่มขึ้น 0.282 (ผลกระทบทางบวก) รองลงมาคือบุคคลภายนอกครัวเรือน โดยเมื่อรู้จักบุคคลภายนอกครัวเรือนเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบลดลง 0.216 (ผลกระทบทางลบ) และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตร โดยเมื่อมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตรเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบเพิ่มขึ้น 0.155 (ผลกระทบทางบวก) ทั้งนี้ตัวแปรทั้งสามสามารถอธิบายการผันแปรของหนี้นอกระบบได้ร้อยละ 0.132 ส่วนที่เหลือเป็นปัจจัยอื่นที่ไม่ได้ทำการศึกษา

อภิปรายผล

การวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา สามารถอภิปรายและสรุปผลการวิจัยได้เป็น 3 ประเด็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเด็นด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า อายุ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ฐานิตา มีลา (2556) และ อุษา อมรรชยาวิจารณ์ (2560) ที่ต่างก็พบเช่นกันว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และจำนวนสมาชิก มีผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยในครั้งนี้ไม่พบว่า เพศ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวไม่สอดคล้องกับ ชฎาภรณ์ ณ นคร (2558) ฐานิตา มีลา (2556) อุษา อมรรชยาวิจารณ์ (2560) และ Islam et al. (2015) ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างด้านกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาจึงนำไปสู่ความแตกต่างด้านผลการวิจัย

2. ประเด็นด้านรายได้และค่าใช้จ่าย

ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านรายได้ที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบคือ รายได้จาก การเกษตร และรายได้นอกการเกษตร โดยผลการวิจัยดังกล่าวได้สอดคล้องกับ ฐานิตา มีลา (2556) ที่พบว่า รายได้จากการทำนาต่อรอบการผลิตจะมีความสัมพันธ์ต่อการเป็นหนี้นอกระบบ ในส่วนของ ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบคือ ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร โดยผลการวิจัย ดังกล่าวคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ อุษา อมรรชยาวิจารณ์ (2560) ที่พบว่า พฤติกรรมการกู้ยืมเงินนอกระบบมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการกู้ยืมเพื่อใช้ลงทุนประกอบอาชีพ โดยชาววนส่วนใหญ่

กู้ยืมเงินนอกระบบเพื่อนำไปซื้อเคมีภัณฑ์และนำไปจ่ายค่าจ้างแรงงานทางการเกษตร (ฐานิตา มีลา, 2556)

3. ประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบคือ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยผลการวิจัยดังกล่าวได้สอดคล้องกับ แพทรียา หงสุวรรณ และ ปิยะพงษ์ บุขบงก์ (2561) ที่พบว่า สภาพของเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบัน เป็นสาเหตุของการกู้ยืมเงินนอกระบบ ในส่วนของปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการก่อหนี้นอกระบบคือ บุคคลภายในครัวเรือน บุคคลภายนอกครัวเรือน และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยผลการวิจัยดังกล่าวได้ สอดคล้องกับ แพทรียา หงสุวรรณ และ ปิยะพงษ์ บุขบงก์ (2561) ที่พบว่าเพื่อนและญาติคือ แหล่งข้อมูลสำหรับการกู้ยืมเงินนอกระบบทำให้มีผลสำหรับการตัดสินใจกู้ยืม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ในภาคส่วนรัฐบาลและสถาบันการเงิน ควรเข้าไปช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรให้สามารถ เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบมากยิ่งขึ้น เพื่อลดปัญหาดอกเบี้ยและภาระหนี้สินที่เกษตรกรต้องเผชิญจาก การกู้เงินนอกระบบ อีกทั้งหลายๆ หน่วยงาน ควรเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้ และการบริหารจัดการต้นทุนในการทำการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้การวางแผนและการ บริหารทางการเงินให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งถัดไป ผู้ที่มีความสนใจทำการวิจัยในเรื่องหนี้นอกระบบของเกษตรกร ควรเลือกใช้ตัวแปรที่แตกต่างและมีความหลากหลายออกไป เพื่อค้นหามีปัจจัยอื่นใดบ้างที่สามารถ ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบมากที่สุด นอกจากนี้ควรทำการศึกษาในกลุ่มอาชีพอื่นๆ จะทำให้ได้ ทราบผลการวิจัยที่ครอบคลุมหลากหลายกลุ่มอาชีพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). จำนวนเกษตรกรในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สืบค้นเมื่อ

2 ธันวาคม 2562, จาก <https://www.doae.go.th/index.php>

กัลยา วาณิชย์ปัญญา. (2556). การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS. กรุงเทพฯ: สามลดา.

ชฎาภรณ์ ณ นคร. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้นอกระบบในครัวเรือนของประชากรในเขต เทศบาลเมืองปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. การค้นคว้าอิสระ ปริญญา เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ฐานิตา มีลา. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของชาวนา ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ณัชพงษ์ สำราญ. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชน: ศึกษากรณี
หนี้นอกระบบ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์*, 37(1), 91- 101.
- ธีรวิทย์ วราธรไพบูลย์. (2557). พฤติกรรมการบริโภค: อาหารนิยมบริโภคกับอาหารเพื่อสุขภาพ.
วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(2), 255- 264.
- ปิยะลักษณ์ พุทธวงศ์, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ, ไพรัช กาญจนการุณ, วรลักษณ์ หิมะกลั้ว, สุชาติ
พรหมชาติแก้ว, สุขุม พันธุ์ณรงค์ และ พิมลพรรณ บุญยะเสนา. (2559). หนี้นอกระบบ:
ปัญหาและแนวทางแก้ไขภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 20(1), 1- 22.
- แพทริยา หงสุวรรณ และ ปิยะพงษ์ บุขบงก์. (2561). กระบวนการจัดการธุรกิจเงินกู้นอกระบบในเขต
เทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารช่อพะยอม*, 29(1), 173- 184.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *ข้อมูลทางการเงินของภาคการเกษตร*. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม
2562, จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014en>
- อุษา อมรรักษ์วิจารณ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้นอกระบบของประชาชน ในอำเภอเมือง
ชุมพร จังหวัดชุมพร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 9(1),
62-73.
- Caudell, M., Rotolo, T., & Grima, M. (2015). Informal Lending Networks in Rural
Ethiopia. *Social Networks*, 40(January), 34- 42.
- Islam, A., Nguyen, C., & Smyth, R. (2015). Does Microfinance Change Informal Lending
in Village Economies? Evidence from Bangladesh. *Journal of Banking &
Finance*, 50(January), 141-156.
- Krejcie, V. R., & Morgan, W. D. (1970). Determining Sample Size for Research Activities.
Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607- 610.
- Madestam, A. (2014). Informal Finance: A Theory of Moneylenders. *Journal of
Development Economics*, 107(March), 157-174.
- Pham, T.T, & Lensink, R. (2007). Lending Policies of Informal, Formal and Semiformal
Lenders: Evidence from Vietnam. *Economics of Transition*, 15(2), 181- 209.